

ACC. NR. 2188

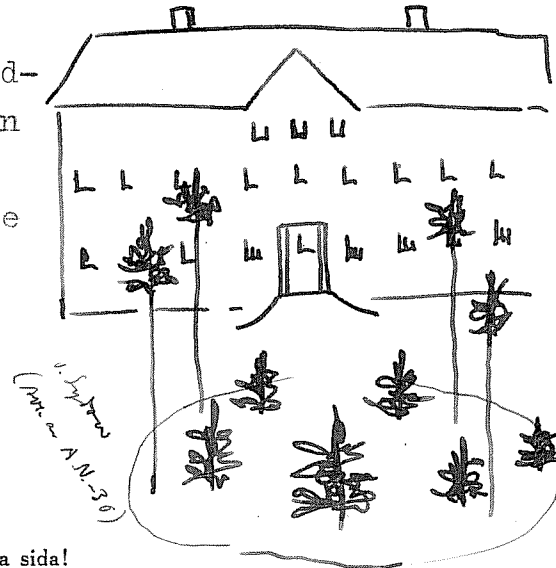
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av: C.W. von Sydow.
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: 1920 Född år i

1

Uppteckningen rör Julstänger.

Vid Claestorp stod fyra höga stänger i fyrkant på gården. I toppen på vardera var en liten gran och under den en havrekärve. Flere större och mindre granar hade ställts mellan och omkring stängerna. Stängerna nådde upp i jämnhöjd med andra våningen ungefär. Så brukade man där ha det varje jul. Då jag vid avresan talade med kusken om saken, sade han att det hade varit så bara en 15 à 20 år. Dessförinnan hade man haft en väldig gran och en kärve i den.

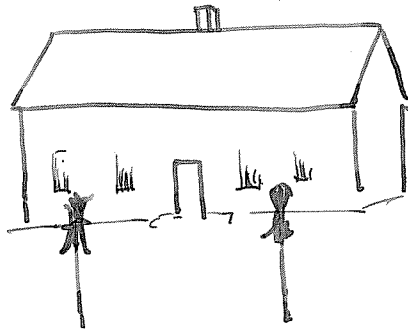

Skriv endast på denna sida!

2188

Sädeskrakar.

Vid Åsa nära Kartorp såg jag ett par gårdar, där två sädeskrakar rests på gården med en kärve i toppen. På en annan hade två granar rests alldeles utanför dörren. Kärvar i.

SJÄRLAND
ASPELANDS H-D
LÖNNEBERGA

2188

LUNDS UNIV. 3.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

Dra björk.

31 jan.

Lönneberga. Enligt uppgift av folkskolläraren var det vanligt bruk att dra björk till andra lysningsdagen. Lördagen före andra lysningsdagengick ungdom och högg den största björk, som de kunde få tag i. Grovändan lades på en timmervagn, som det spändes oxar för och på den satte sig oftast en spelman, som spelade dragspel. Så släpade de björken till bröllopgården och blevo trakterade. Därefter drog de den bort på vedbacken. Det var vanligt att det gjordes någon möbel av rotändan och resten höggs till ved. Om ingen traktering förekom lät ungdomen björken ligga framme och skräpa. Björkdragningen skedde vanligen efter mörkrets inbrott och var förenad med mycket støj av ungdomsskaran och alla, som sällade sig till för att titta på.

Skriv endast på denna sida!

På väg ifrån Lönneberga berättade skjutsbonden, att seden var vanlig i hela Kalmar län. Åtminstone hade han sett björkdragning alldeles intill Kalmar i sin ungdom. När han gifte sig hade han undanbett sig björk, och han fick heller ingen. Han berättade även, att om det var några, som av naturliga skäl blev tvungen att gifta sig, drogs det till dem en stor klynnebjörk, men då blev det förstås ingen traktering.

1 febr. I Målilla var björkdragning likaledes allmän enligt Överlärare Lewald.

SMÅLAND
ASPELANDS H-D
MÅLILLA

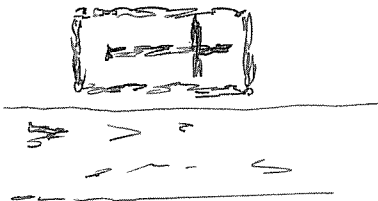
2188

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

Hackat enris.

1 febr. I Målilla hade man utanför två gårdar strött hackat enris för att därmed hedra ett liktåg, som skulle gå fram där förbi. Riset var strött jämnt på vägen, men bredvid hade på det ena stället lagts en avlång fyrkant, två meter lång och $\frac{3}{4}$ meter bred ungefär av grankvistar och i denna fyrkant hade man lagt ett kors av grankvistar, smyckat med blommor.

SMÅLAND
S. TJUST H-D
HJORTED

2188

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

Björkdragning.

2 febr. I Hjorted var björkdragning vanlig.
Prostinnan Östberg trodde, att det hörde till, att grovåndan
lades på förstugutrappan och att bruden skulle stiga över den.

3 febr. Enligt uppgift av föreståndaren på stads-
biblioteket i Västervik hörde det i Törnesfalla till att björkarna
skulle vara tvåklynnade vid björkdragning och så stora som
möjligt. Kom de med en liten ruska var det en stor förolämpning.

2188

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

Kryckegänge.

Dessutom kände han till något, som kallades kryckegänge. Han trodde, att det var lördagen före sista lysningsdagen. Då kom brudparets vänner på kvällen med presenter och de trakterades och där dansades hela natten. Det stod inte i något sammanhang med björkdragningen. Den tredje lysningsdagen skulle brudparet ovillkorligen gå i kyrkan, och därför trodde han att det var då kryckegänget var på kvällen förut.

LAPPLAND

2188

ÅSELE Lappm. ty.

LÄRKSJÖBY

LUNDS UNIV. 8.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

Julkärvar.

14 febr. 1923.

I Lärksjöby på vägen mellan Dorotea
och Åsele såg jag två julkärvar, satta på störrar.

LAPPLAND

2188

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ÅSELE LAPPM. TG.

VÄNGELSBY S-N

BACKE

9

Julkärve.

18 febr. 1923. I Vängelsby såg jag den 18 febr. lika-
ledes en julkärve sittande på en hög stång, som var stödd mot ett
träd. Det var alltså ej på grund av brüsten på träd, som kärven
satts på en stång. Detta sätt att placera kärven, på tvären på
en stång, tycks vara det vanligaste i de inre, närmast norska
gränsen liggande trakterna. Dock kan man också få se kärven pla-
cerad i träd. Så i Backe och på ett ställe mellan Backe och Junse-
le, under det att jag förra året i Backe såg tre kärvar satta
på stång, av vilka åtminstone en stång placerades fastbunden vid
ett träd.

FINGERMANLÄIND m.fl. 2188
SOLEFTEHÅ TG. m.fl.
JUNSELE

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10

Julkärven.

Wallrot trodde att julkärven kommit in med julböckerna . Han kan ej minnas, att den användes i hans barndom (f.o.1875), men började, när han var omkr. 10 år att användas.

På den 6 mil långa skjutsresan mellan Junsele och Selsjön såg jag omkr. 15 julkärvar. Av dem satt blott två i träd, de övriga på stång. Överallt fanns det träd nära husen, så att stången användes ej i brist på träd. På flere ställen hade stången ställts intill ett träd, så att den tydligen var bunden vid trädet och gick upp bland grenarna. I Slätåker hade på flera stänger (fristående) satts kärvar i korsform, så att en kärve stod rakt upp och ett par hade fästs vid en tvärslå strax nedom den överste, så att de satt horisontellt och bildade så ett kors.

Skriv endast på denna sida!

22 febr. I Anundsjö stationssamhälle såg jag två julkärvar placerade, den ena i en hägg, den andra i en björk

Från järnvägen mellan Långsele och

Örnsköldsvik såg jag tre julkärvar placerade i rönnar, 2 i björkar, 3 på stång, av vilka sistnämnda en var stödd mot ett träd.

23 mars. Från järnvägen såg jag mellan Mellansele och Björna tre kärvar på stång, av vilka en var stödd mot ett träd, dessutom ett par kärvar i rönnar. På min fråga vid ankomsten till Björna hur julkärvarna brukade placeras, fick jag till svar: "Mest på en käpp eller stör men ibland i ett träd."

24 febr. Under skjutsresan från Nyåker till Bjurholm (2 mil) såg jag i Backa by julkärve sitta på ett ställe i två rönnar, i Almnäs by vid en gård kärve i en asp och en rönn, vid en gård i två aspar, vid en i två rönnar, dessutom vid tre gårdar i en hägg, vid två gårdar i en rönn, vid en i en al och vid en i en tall. Vid Alskarby en kärve i en rönn, vid Nyby vid en gård i en al, vid en gård i en björk och två rönnar, vid två gårdar i en rönn, vid två gårdar i en björk.

LAPPLAND

Uppst av. v. Sydow

162
2188

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12

Fettisdag.

Den 13 febr. var fettisdag, då skulle alla, som kunde i Wilhelmina och Dorotea ge sig ut på slädfärd, för att vid hemkomsten äta semla och mjölk. I Åsele var den dagen också stor maskeradbal.

ÅNGERMANLAND

2188

SOLLEFTEÅ : NÄTRA TL.

JUNSELE

LUNDS UNIV. ¹³
FOLKMINNES-
ARKIV

13

Tydor för gott och dåligt år.

19 febr. I Junsele berättades av Vallrot att hans farmor brukade räkna ut, om det skulle bli ett gott eller dåligt år på två stjärnor, som brukade gå nära himlaranden. Den ena, som var stor, kallades Matmora och den andra mindre för pigan. När pigan följde efter matmora, skulle det bli ett dåligt år, för då redde man sig med egna krafter och hade inte råd att stå piga. När matmora följde efter pigan skulle det bli ett gott år, då man måste sträva efter att få tjänstefolk. Vallrot gissade att den stora stjärnan var Venus.

Farmodern brukade så snart hon fick se trettondagsnyet på fingrarna räkna ut hela året, på vilka dagar festdagarna skulle vara. Hon räknade fram och tillbaka på fingrarna och visste noga besked.

Skriv endast på denna sida!

2188

LUNDS UNIV. 4
FOLKMINNES-
ARKIV

14

Tyda.

När trettondagsnyet var vidöppet skulle
det bli många oäkta barn.

Skriv endast på denna sida!

Spinnredskap.

Förr hade man ett spinnredskap, som kallades smälla, som man spann ullgarn med. Men det har man ej gjort sen 1700-talet. Man använde det emellertid fortfarande i Wallrots barndom att spinna tagel och nöthår med. Nöthåret lades i en stor hög, som man lade en stor flat sten ovanpå, så spann man runt omkring stenen tills ingenting var kvar under den.

Med spinnkrok har Wallrot spunnit många Spinnkrok.
metrevar.

Påskan.

Om påskan sände man påskbrev till vänner- Påskbrev.
na och då lade man in målade påskgubbar och gummor med verser i
brevet. I brevet lades också in en liten kudde fylld med lavén-
del. På kudden fastsattes sopa, raka och smörjehorn med en fjä-
der. Breven brukade vara lackade och i senare tider brukade det
sättas en fjäder i lacket också. De båda fotografierna tagna av
föremål ur ett påskbrev från år 1854 sänt till Gustaf Högdahl
(f.1836), adresserat Göteborg. Brevet sannolikt sänt från en flicka
Anna eller Maria Kjellin. De bodde i Åmål på den tiden.

I senare tider har man i stället för
dyna brukat lägga in en karamell, ungefär liknande en knäck,
skär i gult papper och med sopa, raka och smörjehorn i socker
ovanpå. Sådana karameller lägger man fortfarande in i påskbreven

Man sprang på påskafton i skymningen, ofta utklädda, och kastade in påskbrevet med en smäll i dörren. Ofta lämnade man de brev man ville skicka åt sådana utklädda att kasta in.

Brev, som sändes till pojkar innehöll påskgummor, till flickor gubbar.

I Fröken Högdahls barndom brukade man ha liknande karameller vid vafferafton, Vafferafton.

24 mars, och då var karamellen i fågelform eller runda med en fågel på. Även lades in målade fåglar i breven. Då hade man också ofta en påskrift: "Glad trana!" - Man klädde ut sig till trana.

Hemma kläddes en jungfru ut till trana. Näbbet gjordes av en visp, överklädd med en vit silkeduk, och så hade hon en päls över sig.

Den kvällen skulle man äta vid dagsljus. Då skulle man ha ägg. Till middag dagen

För av förbruk

2188

LUNDS UNIV¹⁶
FOLKMINNES-
ARKIV

dagen därpå skulle man ha våfflor. (Meddelat av Fröken Agnes Högdahl, dotter till kamrern i Värmlandsbanken G.Högdahl.)

1856 (ungefär) sändes en liten dyna av siden med sopa, raka och smörjehorn, stoppad med lavendel (se foto) till bankkamreren, dåvarande eleven på Handelsinstitutet

Frans Gustaf Högdahl (Gösta Högdahl). Utanskriften Påske Gubben Gösta Högdahl, Götheborg. På samma ställe låg ett par påskbrev med elegant ytstyrda flickor utrustade med sopa, raka och smörjehorn.

För ett par år sedan fick Fröken Högdahl på Vårfrudagen ett kort med en trana med ljus i näbben, klivande fram till en säng. På kortets andra sida står: "Glad trana!"

Påskbrev

ACC. NR. 2188

17
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: VÄSTERGÖTL. Upptecknat av: C.W. von Sydow

Härad: GÄSENE Adress: Lund.

Socken: BRODDARP Berättat av Karl Grönquist

Uppteckningsår: 1924 (dec.) Född år i Broddarp, Gäsene h:d

17

Uppteckningen rör

Sista kärven.

Blev sista kärven stor, blev det stor skörd nästa år. Blev den liten, blev det liten skörd. Den, som band sista kärven, blev inte gift det året.

ACC. NR. 2188

18.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Öland Upptecknat av: G.W. von Sydow

Härad: Möckleby Adress: Lund

Socken: Hulterstad o. Stenåsa. Berättat av Fru Möllerberg

Uppteckningsår: 1924. Född år i Hovmantorp.

18

Uppteckningen rör Bröllop.

Vid bröllop brukade man följa följande matsedel: Först var det fisk, vid juletid lutfisk, eljest torsk med mjölksås eller öl med ättika, salt och peppar men ingen potatis serverades till fisken, för det ansågs ej fint. Sedan kalvfrikassé. Så kött och fläsk och bruna bönor. Av bruna bönor fanns det alltid mycket litet i en spillkum och man tog ej mer än två à tre bönor på sin tallrik. Så kom köttbullar och makronpudding. Så oxstek (alltid!) och gärna någon pudding till och alltid syltlök och lingon. Så fruktsoppa. Därefter skulle det alltid vara gåsstek. Så kom sviskonkräm med tjock grädde (visp) och klenetter eller mandelmusslor och ett glas punsch till det, som brukade stå vid vars och ens tallrik från början av måltiden. Vanligen fick man också svagdricka till maten.

Matsedel.

Begravningskalas.

Vid begravningskalas stöd dörrarna öppna till likrummet och locket togs av kistan, så att man skulle se liket, medan man åt. Vid varje dödsfall hörde det dessutom till, att man skulle se liket, och gjorde man det inte, blev de stötta.

Små barn, som var döda, ställdes mitt på fönsterbordet, där det bjöds på vin och kakor. De var klädda i röd tarlatan.

Vanligen åt man innan liket bars ut, men inte alltid. Det hände ibland, att man hade kalaset först efter begravningen.

Man sörjde med blått och gredelint. Kistan bars på bårar högt upp i luften. Först på 1870-talet ersattes likbårarna i de bästa socknarna med vagnar.

Då man fick fruktsoppa vid begravningen, var det inte fint att äta opp allt på tallriken. Sladdarna slogs ihop i en stor kittel och serverades dagen därpå till dem, som då kom.

Om vintrarna brukade man sätta maten i sängen hos någon av de gamla, som var sängliggande, för att den skulle hålla sig varm, ty det var ej eldade rum och man satt till bords i ytterkläder och pälsar.